

Dubbel jubileum voor 125-jarige Friso

65 Jaar geleden werd de boeier Friso eigendom van de provincie Friesland. Dat levert anno 2019 een dubbel jubileum op, want het schip liep 125 jaar geleden in Joure van stapel bij de fameuze Eeltje Holtrop van der Zee. Friesland besteedt er volop aandacht aan, bij allerlei publieksevenementen zal de Friso aanwezig zijn. We bezochten zowel het Fries Scheepvaartmuseum dat een expositie over de boeier heeft ingericht, als de jubileumfestiviteiten in Grouw. Tekst: Elisabeth Spits Foto's: Theo Kampa, e.a.

'Vandaag is er iets bijzonders gebeurd in Grouw!' Zo begon een artikel in het *Algemeen Handelsblad* van 22 mei 1954. De krant stuurde geen verslaggever naar Grouw, maar besteedde wel drie kolommen aan de - bedreigde - Nederlandse scheepstypen en aan de traditie van het statenjacht. In de expositie in het Fries Scheepvaartmuseum is op film te zien wat voor bijzonders er die dag gebeurde. Na de officiële overdracht, waarbij het Wilhelmus en het Friese volkslied gespeeld werden, voer de *Friso* naar het Pikmeer voor het 'carrousselzeilen' zoals de vlootschouw in het programma werd genoemd. Twee boeiers, twee Friese jachten en twee tjotters begeleidden het Statenjacht. Eskaders van vijf wedstrijdboten per klasse, zoals de Regenboog, Pampus, Vrijheid en Noordnederlandse klassen als 30m², Akkrumer jol en G.W.S.-schouwen, brachten een groet aan de Commissaris van de Koningin mr. H.P. Linthorst Homan. Ruim 150 jaar eerder was het laatste Friese Statenjacht verkocht, maar nu was er weer een traditie in ere hersteld.

Varend visitekaartje

Het museum toont een fraai contemporair model van een spiegeljacht dat in 1772 gebouwd is naar een ontwerp van Willem Lodewijk van Gendt. Op zijn tekening noemde hij het een 'Transportjagt voor de Admiraliteit in Harlingen'. Spiegeljachten waren de dienstauto's van de 17de en 18de eeuw. Het was natuurlijk ondenkbaar dat de bestuurders van de Republiek per trekschuit naar de vergaderingen in Den Haag zouden gaan. Een eigen vervoermiddel dat door zijn sjeke uitstraling ook nog de importantie van de 'Heeren' benadrukte, was een gangbaar bezit. Op de tekeningen en gravures in de expositie zien we overdadig versierde en vergulde spiegels, boorden en voorstevens. Friesland had vanaf 1632 een Statenjacht. Het schip werd, behalve door de statenleden zelf, ook veel gebruikt door de Friese stadhouder. In het algemeen gingen de meeste jachten zo'n dertig jaar mee, voordat ze vervangen werden. Het kostbare scheepssier werd op het nieuwe schip

boven: De vlootschouw wordt afgenomen onder toezend oog van Friese notabelen. (Foto: Klaas Smit)

onder: De vaste schipper Gerhard Pietersma geeft de Friso de sporen. (Foto: Jikkie Piersma)

overgezet. In 1739 lieten de Staten van Friesland voor de laatste keer een nieuw spiegeljacht bouwen voor stadhouder Willem IV. Een majestueus, rijk versierd schip, naar ontwerp van de gerenommeerde scheepsbouwer Pytter van Swijndrecht. Toen Willem IV in 1747 stadhouder van de hele Republiek werd en naar Den Haag verhuisde, werd het kostbare schip minder gebruikt. In 1796 werd het verkocht en niet meer vervangen.

Smeerolie

In aanloop naar de oprichting van de Stichting Stamboek Ronde en Platbodemjachten werd in 1953 in Grouw de eerste reünie van Friese houten jachten georganiseerd. Op initiatief van het Fries

rechtsboven: Commissaris van de Koning Arno Brok bekijkt vanaf Statenjacht *Friso* lachend de voorbijvarende schepen. En: bij hoge uitzondering racete de *Friso* in de wedstrijd mee (linksboven)

onder: Het lijkt bijna een statieportret van de *Friso* op het Pikmeer. (Foto: Klaas Smit)

Scheepvaartmuseum werd gewerkt aan een inventarisatie van de nog bestaande boeiers, Friese jachten en tjotters. Door middel van de reünie wilde men laten zien 'welk een kostelijk erfgoed zij vertegenwoordigden' aldus de uitnodiging. Aanwezig was ook de boeier *Jean Bart*, ex-*Friso*. Het in 1893 gebouwde schip had in zijn bestaan een scheepsramp en brand overleefd, maar dreigde nu toch "verloren" te gaan door verkoop van het schip naar het buitenland. Leden van de Koninklijke Zeilvereniging Oostergoo en de afdeling Leeuwarden van de Nederlandse Maatschappij voor Nijverheid en Handel richtten een boeiercommissie op om het schip te kopen en aan de provincie aan te bieden. Niet alleen om de boeier in Nederland te houden,

maar zij zagen ook de potentie van een statenjacht voor promotie van de provincie Friesland. Beide doelstellingen zijn ruimschoots gehaald. In de expositie zijn ook oud-commissarissen eensluitend over het nut van dit bezit. De *Friso* fungeert volgens de huidige Commissaris van de Koning Arno Brok 'als smeerolie'. 'Als er op een departement dingen lastig liggen, gaan we een dag zeilen. Varen op een drijvend museum relateert. Het laatste half uur kom je tot afspraken.' Bovendien laat de provincie Friesland zien hoe een overheid kan bijdragen aan het behoud van het varend erfgoed. Want dat is nog steeds nodig.

(G)oud hout

2019: 'Vandaag is er iets bijzonders gebeurd in Grouw'. Aan de steigers voor Hotel Oostergoo liggen zo'n 70(!) boeiers, Friese jachten, tjotters, schouwen en een paar Stavense jollen klaar om zich trots voor de commissaris van de koning te presenteren. Glimmend lakwerk en oogverblin-

50 jaar afsluiting Lauwerszee – Het verdriet van Zoutkamp

Op 23 mei 1969 werd de Lauwerszee afgesloten. Feestelijk wapperden de vlaggen op de nieuwe dijk. Er was weer een stap gezet in de realisatie van de Deltawet. De blijdschap werd echter niet gedeeld door de Zoutkamper vissers. Welke invloed had deze ingrijpende gebeurtenis op het leven in het Groningse vissersdorp?

Visserijmuseum, Reitdiepskade 11, 9974 PJ Zoutkamp, tel. 0595-401957.
www.visserijmuseum.com

200 jaar Noordhollandsch Kanaal

In 1819 tekende Koning Willem I het Koninklijk Besluit voor de aanleg van het Noordhollandsch Kanaal. Dit kanaal, van Amsterdam naar Den Helder, moest Amsterdam weer toegankelijk maken voor grote koopvaarders en marine. Economische belangen en geldgebrek zette de bevolking van het platteland tegenover de steden, de arbeiders tegenover de aannemers en de steden tegenover de koning.

Purmerends Museum, Kaasmarkt 20, 1441 BG Purmerend, tel. 0299-472718.
www.purmerendsmuseum.nl

dend verguldsel, de vloot ligt er mooier bij dan ooit, meer goud hout dan oud hout. Toch is het niet alles goud wat er blinkt. Door tanende belangstelling wordt de houten vloot opnieuw bedreigd. Jachten met geschiedenis liggen (te) lang te koop; gek genoeg lopen er toch ook nieuwe van stapel. Ik zou tegen iedereen willen zeggen: uit uw liefde voor het traditionele jacht door niet in nieuw maar in oud te investeren. Geschiedenis en verhalen krijg je er gratis bij!

Informatie voor deze rubriek graag per e-mail aan: [Elisabeth Spits, scheepvaartmusea@gmail.com](mailto:Elisabeth.Spits,scheepvaartmusea@gmail.com)